



Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 16ης Ιουλίου 2015*

«Προδικαστική παραπομπή — Κοινωνική πολιτική — Οδηγία 96/34/EK — Συμφωνία-πλαίσιο για τη γονική άδεια — Ρήτρα 2, παράγραφος 1 — Ατομικό δικαίωμα γονικής αδειας λόγω της γεννήσεως τέκνου — Εθνική ρύθμιση βάσει της οποίας στερείται του δικαιώματος τέτοιας αδειας ο δημόσιος υπάλληλος του οποίου η σύζυγος δεν εργάζεται — Οδηγία 2006/54/EK — Ίση μεταχείριση μεταξύ ανδρών και γυναικών σε θέματα απασχολήσεως και εργασίας — Άρθρα 2, παράγραφος 1, στοιχείο α', και 14, παράγραφος 1, στοιχείο γ' — Όροι εργασίας — Άμεση διάκριση»

Στην υπόθεση C-222/14,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Συμβούλιο της Επικρατείας (Ελλάδα) με απόφαση της 20ής Μαρτίου 2014, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 7 Μαΐου 2014, στο πλαίσιο της δίκης

Κωνσταντίνος Μαϊστρέλλης

κατά

Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους L. Bay Larsen, πρόεδρο τμήματος, K. Jürimäe, J. Malenovský, M. Safjan (εισηγητή) και A. Prechal, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- ο Κ. Μαϊστρέλλης, αυτοπροσώπως, επικουρούμενος από την Κ. Δακτυλίδη, δικηγόρο,
- η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους Β. Καραγεώργο και Ι. Μπακόπουλο, καθώς και από τη Σ. Λεκού,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τη Μ. Πατακιά και τον D. Roussanov,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 16ης Απριλίου 2015,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ελληνική.

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των οδηγιών 96/34/EK του Συμβουλίου, της 3ης Ιουνίου 1996, σχετικά με τη συμφωνία-πλαίσιο για τη γονική άδεια, που συνήφθη από την UNICE, την CEEP και την CES (EE L 145, σ. 4), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/75/EK του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 1997 (EE 1998, L 10, σ. 24, στο εξής: οδηγία 96/34), καθώς και 2006/54/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουλίου 2006, για την εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης (EE L 204, σ. 23).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του Κ. Μαϊστρέλλη και του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, σχετικά με την εκ μέρους του δευτέρου απόρριψη της αιτήσεως του πρώτου για τη χορήγηση γονικής αδειας, για τον λόγο ότι η σύζυγος του αιτούντος είναι άνεργη.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία 96/34

- 3 Η οδηγία 96/34, η οποία καταργήθηκε, από 8ης Μαρτίου 2012, βάσει του άρθρου 4 της οδηγίας 2010/18/EE του Συμβουλίου, της 8ης Μαρτίου 2010, σχετικά με την εφαρμογή της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαισίου για τη γονική άδεια που συνήφθη από τις οργανώσεις BUSINESSSEUROPE, UEAPME, CEEP και ETUC και με την κατάργηση της οδηγίας 96/34 (EE L 68, σ. 13), είχε ως σκοπό, κατά το άρθρο της 1, να θέσει σε εφαρμογή τη συμφωνία-πλαίσιο για τη γονική άδεια, η οποία είχε συναφθεί στις 14 Δεκεμβρίου 1995 μεταξύ των διεπαγγελματικών οργανώσεων γενικού χαρακτήρα [κοινωνικών εταίρων], συγκεκριμένα δε της Ενώσεως Συνομοσπονδιών των Βιομηχανιών και Εργοδοτών της Ευρώπης (UNICE), της Ευρωπαϊκής Συνομοσπονδίας Δημοσίων Επιχειρήσεων (CEEP) και της Ευρωπαϊκής Συνομοσπονδίας Συνδικάτων [ΕΣΣ (CES)], και η οποία είχε προσαρτηθεί στην εν λόγω οδηγία ως παράρτημα (στο εξής: συμφωνία-πλαίσιο).
- 4 Το πρώτο εδάφιο του προοιμίου της συμφωνίας-πλαισίου είχε ως εξής:
«Η [...] συμφωνία-πλαίσιο συνιστά δέσμευση της UNICE, της CEEP και της CES να εφαρμόσουν ελάχιστους κανόνες για τη γονική άδεια [...], ως σημαντικό μέσο συνδυασμού της επαγγελματικής και της οικογενειακής ζωής και προαγωγής της ισότητας ευκαιριών και μεταχείρισης μεταξύ των ανδρών και των γυναικών.»
- 5 Τα σημεία 4, 7 και 8 των γενικών εκτιμήσεων της συμφωνίας-πλαισίου είχαν ως εξής:
«4. [Εκτιμώντας] ότι ο Κοινοτικός Χάρτης των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων [των Εργαζομένων, που εγκρίθηκε κατά τη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Στρασβούργο στις 9 Δεκεμβρίου 1989,] ορίζει, στο σημείο 16 περί ίσης μεταχείρισης, ότι θα πρέπει να θεσπιστούν μέτρα που να επιτρέπουν στους άνδρες και τις γυναίκες να συνδυάζουν τις επαγγελματικές και τις οικογενειακές τους υποχρεώσεις»

[...]

7. [Εκτιμώντας] ότι η οικογενειακή πολιτική θα πρέπει να αντιμετωπίζεται στο πλαίσιο των δημογραφικών αλλαγών, των φαινομένων της γήρανσης του πληθυσμού, της προσέγγισης των γενεών και της προώθησης της συμμετοχής των γυναικών στην ενεργό ζωή·
8. [Εκτιμώντας] ότι οι άνδρες θα πρέπει να ενθαρρυνθούν να αναλάβουν ίσο μέρος των οικογενειακών ευθυνών, όπως, παραδείγματος χάρη, να λαμβάνουν γονική άδεια με μέσα όπως τα προγράμματα ευαισθητοποίησης».
- 6 Η ρήτρα 1 της συμφωνίας-πλαisiού όριζε ότι:
- «1. Η παρούσα συμφωνία ορίζει τους ελάχιστους κανόνες για τη διευκόλυνση του συνδυασμού των επαγγελματικών και οικογενειακών ευθυνών των εργαζομένων γονέων.
2. Η παρούσα συμφωνία εφαρμόζεται σε όλους τους εργαζομένους, άνδρες και γυναίκες, που έχουν σύμβαση ή σχέση εργασίας προσδιοριζόμενη από τη νομοθεσία, τις συλλογικές συμβάσεις ή πρακτικές που ισχύουν σε κάθε κράτος μέλος.»
- 7 Η ρήτρα 2 της συμφωνίας-πλαisiού όριζε τα εξής:
- «1. Δυνάμει της παρούσας συμφωνίας, με την επιφύλαξη της ρήτρας 2, παράγραφος 2, παρέχεται ατομικό δικαίωμα γονικής άδειας στους εργαζόμενους, άνδρες και γυναίκες, λόγω γέννησης ή υιοθεσίας παιδιού, ώστε να μπορέσουν να ασχοληθούν με το παιδί αυτό, τουλάχιστον επί τρεις μήνες, μέχρι μιας ορισμένης ηλικίας, η οποία μπορεί να φθάσει μέχρι τα 8 έτη και προσδιορίζεται από τα κράτη μέλη ή/και τους κοινωνικούς εταίρους.
2. Για την προαγωγή της ισότητας ευκαιριών και μεταχείρισης μεταξύ των ανδρών και των γυναικών, τα μέρη που υπογράφουν την παρούσα συμφωνία πιστεύουν ότι το δικαίωμα στη γονική άδεια που προβλέπεται στη ρήτρα 2, παράγραφος 1, θα πρέπει, καταρχήν, να είναι αμεταβίβαστο.
3. Οι προϋποθέσεις προσβάσεως και οι τρόποι εφαρμογής της γονικής αδειας ορίζονται από τον νόμο ή/και τις συλλογικές συμβάσεις στα κράτη μέλη, τηρώντας τους ελάχιστους κανόνες της παρούσας συμφωνίας. Τα κράτη μέλη ή/και οι κοινωνικοί εταίροι μπορούν συγκεκριμένα:
- α) να αποφασίζουν αν η γονική άδεια χορηγείται κατά πλήρη χρόνο, κατά μερικό χρόνο, κατά τρόπο αποσπασματικό, ή με τη μορφή χρονικής πίστωσης·
- β) να εξαρτούν το δικαίωμα της γονικής άδειας από περίοδο εργασίας ή/και περίοδο αρχαιότητας η οποία δεν μπορεί να υπερβαίνει το ένα έτος·
- γ) να προσαρμόζουν τις προϋποθέσεις πρόσβασης και τους τρόπους εφαρμογής της γονικής άδειας στις ιδιαίδουσες περιστάσεις της υιοθεσίας·
- δ) να ορίζουν περιόδους κοινοποίησης στον εργοδότη από τον εργαζόμενο ο οποίος ασκεί το δικαίωμα γονικής άδειας, διευκρινίζοντας την έναρξη ή το τέλος της αδειας·
- ε) να ορίζουν τις περιπτώσεις στις οποίες ο εργοδότης, μετά από διαβούλευση σύμφωνα με τη νομοθεσία, τις συλλογικές συμβάσεις και τις εθνικές πρακτικές, δύναται να αναβάλει τη χορήγηση της γονικής αδειας για λόγους που μπορούν να αιτιολογήσουν και οι οποίοι συνδέονται με τη λειτουργία της επιχείρησης (παραδείγματος χάρη όταν η εργασία είναι εποχιακού χαρακτήρα, όταν δεν μπορεί να βρεθεί αναπληρωτής κατά την περίοδο κοινοποίησης, όταν σημαντικό ποσοστό του εργατικού δυναμικού ζητά γονική άδεια συγχρόνως, όταν συγκεκριμένα καθήκοντα έχουν στρατηγική σημασία). Κάθε δυσχέρεια που απορρέει από την εφαρμογή της παρούσας ρήτρας πρέπει να επιλύεται σύμφωνα με τη νομοθεσία, τις συλλογικές συμβάσεις και τις εθνικές πρακτικές·

στ) πέραν του στοιχείου ε), να επιτρέπουν ειδικές ρυθμίσεις ανταποκρινόμενες στις ανάγκες λειτουργίας και οργάνωσης των μικρών επιχειρήσεων.»

Η οδηγία 2006/54

8 Κατά τις αιτιολογικές σκέψεις 2, 11 και 22 της οδηγίας 2006/54:

«(2) Η ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών αποτελεί θεμελιώδη αρχή του κοινοτικού δικαίου σύμφωνα με το άρθρο 2 και το άρθρο 3, παράγραφος 2, [ΕΚ] και τη νομολογία του Δικαστηρίου. Οι διατάξεις αυτές της Συνθήκης ανακηρύσσουν την ισότητα ανδρών και γυναικών ως “καθήκον” και “στόχο” της Κοινότητας και επιβάλλουν θετική υποχρέωση προαγωγής της στο πλαίσιο όλων των κοινοτικών δραστηριοτήτων.

[...]

(11) Τα κράτη μέλη θα πρέπει, σε συνεργασία με τους κοινωνικούς εταίρους, να συνεχίσουν να ασχολούνται με το ζήτημα ότι οι γυναίκες εξακολουθούν να αμείβονται λιγότερο από τους άνδρες και ότι ο διαχωρισμός των φύλων συνεχίζει να είναι έντονος στην αγορά εργασίας, με τρόπους όπως οι ευέλικτες ρυθμίσεις του χρόνου εργασίας, οι οποίες δίνουν τη δυνατότητα τόσο στους άνδρες όσο και στις γυναίκες να εναρμονίσουν καλύτερα την οικογενειακή με την επαγγελματική ζωή. Τούτο προϋποθέτει επίσης κατάλληλες ρυθμίσεις για τη γονική άδεια των οποίων μπορούν να επωφελούνται αμφότεροι οι γονείς [...].

[...]

(22) Σύμφωνα με το άρθρο 141, παράγραφος 4, [ΕΚ], προκειμένου να εξασφαλισθεί εμπράκτως η πλήρης ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών στην εργασία, η αρχή της ίσης μεταχείρισης δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να διατηρούν ή να θεσπίζουν μέτρα τα οποία προβλέπουν συγκεκριμένα πλεονεκτήματα με σκοπό να διευκολύνεται η άσκηση επαγγέλματος από το υποεκπροσωπούμενο φύλο ή να αμβλύνονται ή να αντισταθμίζονται τυχόν μειονεκτήματα στην επαγγελματική σταδιοδρομία. Δεδομένης της υφιστάμενης κατάστασης και λαμβανομένης υπόψη της δήλωσης 28 της Συνθήκης του Άμστερνταμ, τα κράτη μέλη θα πρέπει κατ' αρχήν να επιδιώξουν τη βελτίωση της θέσης των γυναικών στην επαγγελματική ζωή.»

9 Το άρθρο 1 της οδηγίας αυτής ορίζει τα εξής:

«Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι να εξασφαλισθεί η εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης.

Για τον σκοπό αυτό, η παρούσα οδηγία περιέχει διατάξεις για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ως προς:

[...]

β) τους όρους εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της αμοιβής·

[...]».

- 10 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο α', της εν λόγω οδηγίας περιλαμβάνει τον εξής ορισμό:
- «Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:
- α) “άμεση διάκριση”: όταν ένα πρόσωπο υφίσταται, για λόγους φύλου, μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν που υφίσταται, υπέστη ή θα υφίστατο ένα άλλο πρόσωπο σε ανάλογη κατάσταση».
- 11 Το άρθρο 3 της ίδιας οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Θετική δράση», προβλέπει τα εξής:
- «Τα κράτη μέλη μπορούν να διατηρούν ή να θεσπίζουν μέτρα κατά το άρθρο 141, παράγραφος 4, [ΕΚ], για να εξασφαλίσουν εμπράκτως πλήρη ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών στην επαγγελματική ζωή.»
- 12 Το άρθρο 14 της οδηγίας 2006/54, το οποίο φέρει τον τίτλο «Απαγόρευση διακρίσεων», ορίζει, στην παράγραφο του 1, στοιχείο γ', ότι:
- «Δεν υφίσταται άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω φύλου στον δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων των δημοσίων φορέων, όσον αφορά:
- [...]
- γ) τους όρους απασχόλησης και εργασίας, συμπεριλαμβανομένων των απολύσεων, καθώς και θέματα αμοιβής σύμφωνα με το άρθρο 141 [ΕΚ].».
- 13 Το άρθρο 28 της οδηγίας αυτής, το οποίο φέρει τον τίτλο «Σχέση με κοινοτικές και εθνικές διατάξεις», ορίζει, στην παράγραφο του 2, τα εξής:
- «Η παρούσα οδηγία δεν θίγει τις διατάξεις της οδηγίας 96/34[...] και της οδηγίας 92/85/ΕΟΚ [του Συμβουλίου, της 19ης Οκτωβρίου 1992, σχετικά με την εφαρμογή μέτρων που αποβλέπουν στη βελτίωση της υγείας και της ασφάλειας κατά την εργασία των εγκύων, λεχόνων και γαλουχουσών εργαζομένων (δέκατη ειδική οδηγία κατά την έννοια του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/391/ΕΟΚ) (ΕΕ L 348, σ. 1)]».
- Το ελληνικό δίκαιο*
- 14 Το άρθρο 44, παράγραφοι 20 και 21, του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών, όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης (στο εξής: Κώδικας Καταστάσεως Δικαστικών Λειτουργών), ορίζει ότι:
- «20. Η δικαστική λειτουργός που κυοφορεί έχει δικαίωμα άδειας πριν και μετά τον τοκετό, κατά τις διατάξεις που ισχύουν για τους πολιτικούς διοικητικούς υπαλλήλους του Κράτους.
21. Στη μητέρα δικαστική λειτουργό χορηγείται, με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης [Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων] και ύστερα από αίτησή της, άδεια εννέα (9) μηνών με αποδοχές για ανατροφή παιδιού. [...]»
- 15 Το άρθρο 53, παράγραφος 3, τρίτο εδάφιο, του Υπαλληλικού Κώδικα, όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως της κύριας δίκης (στο εξής: Υπαλληλικός Κώδικας), ορίζει τα εξής:
- «[...] Αν η σύζυγος του υπαλλήλου δεν εργάζεται ή δεν ασκεί οποιοδήποτε επάγγελμα, ο σύζυγος δεν δικαιούται να κάνει χρήση των διευκολύνσεων της παραγράφου 2 [μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η χορήγηση, μετ' αποδοχών, γονικής άδειας για την ανατροφή τέκνου], εκτός αν λόγω σοβαρής

πάθησης ή βλάβης κριθεί ανίκανη να αντιμετωπίζει τις ανάγκες ανατροφής του παιδιού, σύμφωνα με βεβαίωση της Δευτεροβάθμιας Υγειονομικής Επιτροπής στην αρμοδιότητα της οποίας υπάγεται ο υπάλληλος».

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 16 Στις 7 Δεκεμβρίου 2010, ο Κ. Μαϊστρέλλης, Έλληνας δικαστικός λειτουργός, υπέβαλε αίτηση προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, προκειμένου να του χορηγηθεί γονική άδεια εννέα μηνών με αποδοχές για την ανατροφή του τέκνου του, το οποίο είχε γεννηθεί στις 24 Οκτωβρίου 2010. Ως δικαστικός λειτουργός, ο Κ. Μαϊστρέλλης υπόκειται στις ειδικές για το λειτούργημα αυτό διατάξεις, συγκεκριμένα δε στον Κώδικα Καταστάσεως Δικαστικών Λειτουργών.
- 17 Με απόφαση της 18ης Ιανουαρίου 2011, ο Υπουργός Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων απέρριψε την αίτηση του Κ. Μαϊστρέλλη, για τον λόγο ότι, σύμφωνα με το άρθρο 44, παράγραφος 21, του κώδικα αυτού, η ζητηθείσα άδεια χορηγείται μόνο σε γυναίκες δικαστικούς λειτουργούς.
- 18 Ο Κ. Μαϊστρέλλης υπέβαλε αίτηση ακυρώσεως κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, Με απόφαση της 4ης Ιουλίου 2011, το δικαστήριο αυτό δέχθηκε την εν λόγω αίτηση ακυρώσεως, επισημαίνοντας ότι, κατά τη νομολογία του, το άρθρο 44, παράγραφος 21, του Κώδικα Καταστάσεως Δικαστικών Λειτουργών, ερμηνευόμενο με γνώμονα την οδηγία 96/34, έχει εφαρμογή όχι μόνο στην περίπτωση της μητέρας δικαστικής λειτουργού, αλλά και σε εκείνη του πατέρα δικαστικού λειτουργού. Η υπόθεση αναπέμφθηκε στη Διοίκηση για νέα κρίση.
- 19 Με απόφαση της 26ης Σεπτεμβρίου 2011, ο Υπουργός Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων απέρριψε εκ νέου την αίτηση του Κ. Μαϊστρέλλη, για τον λόγο ότι, κατ'εφαρμογήν του άρθρου 53, παράγραφος 3, τρίτο εδάφιο, του Υπαλληλικού Κώδικα, ο αιτών δεν είχε δικαίωμα να λάβει την άδεια που προβλέπεται στο άρθρο 44, παράγραφος 21, του Κώδικα Καταστάσεως Δικαστικών Λειτουργών. Συγκεκριμένα, μολονότι ο πατέρας δικαστικός λειτουργός δικαιούται γονική άδεια για την ανατροφή του τέκνου του, δεν μπορεί να λάβει την άδεια αυτή αν η σύζυγός του δεν εργάζεται ή δεν ασκεί κανένα επάγγελμα. Εν προκειμένω, όμως, η σύζυγος του Κ. Μαϊστρέλλη, όπως ο ίδιος είχε δηλώσει, ήταν άνεργη.
- 20 Στις 10 Οκτωβρίου 2011, ο Κ. Μαϊστρέλλης προσέβαλε την νέα αυτή απόφαση ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Το δικαστήριο αυτό επισημαίνει ότι, κατά τη νομολογία του, όσον αφορά θέματα τα οποία δεν ρυθμίζονται ειδικώς για τους δικαστικούς λειτουργούς, εφαρμοστέες είναι συμπληρωματικώς, κατά παραπομπή, οι διατάξεις του Υπαλληλικού Κώδικα, ιδίως δε, εν προκειμένω, το άρθρο 53, παράγραφος 3, τρίτο εδάφιο, του κώδικα αυτού.
- 21 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η διάταξη αυτή του Υπαλληλικού Κώδικα είναι σύμφωνη με τις οδηγίες 96/34 και 2006/54.
- 22 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Συμβούλιο της Επικρατείας αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Οι διατάξεις των οδηγιών 96/34 και 2006/54, όπως αυτές ισχύουν εν προκειμένω, έχουν την έννοια ότι απαγορεύουν εθνικές ρυθμίσεις οι οποίες, όπως η επίμαχη διάταξη του άρθρου 53, παράγραφος 3, τρίτο εδάφιο, του [Υπαλληλικού Κώδικα], προβλέπουν ότι, αν η σύζυγος του υπαλλήλου δεν εργάζεται ή δεν ασκεί οποιοδήποτε επάγγελμα, ο σύζυγος δεν δικαιούται γονική άδεια, εκτός αν, λόγω σοβαρής πάθησης ή βλάβης, κριθεί ανίκανη να αντιμετωπίσει τις ανάγκες ανατροφής του παιδιού;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 23 Με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινισθεί, κατ' ουσίαν, αν οι διατάξεις των οδηγιών 96/34 και 2006/54 έχουν την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτές εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει ότι δημόσιος υπάλληλος δεν έχει δικαίωμα γονικής αδειάς σε περίπτωση κατά την οποία η σύζυγός του δεν εργάζεται ή δεν ασκεί οποιοδήποτε επάγγελμα, εκτός αν, λόγω σοβαρής πάθησης ή βλάβης, κριθεί ανίκανη να αντιμετωπίσει τις ανάγκες ανατροφής του παιδιού.

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

- 24 Εν προκειμένω, ο Κ. Μαϊστρέλλης, ως δικαστικός λειτουργός, υπόκειται, καταρχήν στις διατάξεις του Κώδικα Καταστάσεως Δικαστικών Λειτουργών. Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει, πάντως, ότι, κατά τη νομολογία του, όσον αφορά θέματα τα οποία δεν ρυθμίζονται ειδικώς για τους δικαστικούς λειτουργούς, εφαρμοστέες είναι συμπληρωματικώς, κατά παραπομπή, οι διατάξεις του Υπαλληλικού Κώδικα, ιδίως δε, εν προκειμένω, το άρθρο 53, παράγραφος 3, τρίτο εδάφιο, του κώδικα αυτού, το οποίο και ρητώς μνημονεύεται στο υποβληθέν ερώτημα.
- 25 Ο Κ. Μαϊστρέλλης υποστηρίζει συναφώς ότι ο Υπουργός Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στηρίχθηκε στο άρθρο 53, παράγραφος 3, τρίτο εδάφιο, του Υπαλληλικού Κώδικα χωρίς να πληρούνται οι προβλεπόμενες προϋποθέσεις για την εφαρμογή της διατάξεως αυτής στην περίπτωση των δικαστικών λειτουργών.
- 26 Πρέπει να υπομνησθεί, όμως, ότι, κατά πάγια νομολογία, για τα σχετικά με την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ερωτήματα που έχει υποβάλει το εθνικό δικαστήριο, εντός του πραγματικού και κανονιστικού πλαισίου το οποίο έχει προσδιορίσει με δική του ευθύνη και την ακρίβεια του οποίου δεν οφείλει να ελέγξει το Δικαστήριο, ισχύει τεκμήριο λυσιτελείας (αποφάσεις *Melki και Abdeli*, C-188/10 και C-189/10, EU:C:2010:363, σκέψη 27, και *Stanley International Betting και Stanleybet Malta*, C-463/13, EU:C:2015:25, σκέψη 26).
- 27 Ειδικότερα, πρέπει να επισημανθεί συναφώς ότι δεν απόκειται στο Δικαστήριο να αποφαινεται επί της ερμηνείας εθνικών διατάξεων, δεδομένου ότι στην πραγματικότητα η ερμηνεία αυτή εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα των εθνικών δικαστηρίων. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο οφείλει, οσάκις αποφαινεται προδικαστικώς επί ερωτημάτων που του υποβάλλει εθνικό δικαστήριο, να δέχεται την ερμηνεία του εθνικού δικαίου, όπως αυτή παρατίθεται από το οικείο δικαστήριο (απόφαση *ČEZ*, C-115/08, EU:C:2009:660, σκέψη 57 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 28 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να δοθεί απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε ως άνω το Συμβούλιο της Επικρατείας.

Επί της οδηγίας 96/34

- 29 Πρέπει να επισημανθεί ευθύς εξαρχής ότι η οδηγία 96/34 και η συμφωνία-πλαίσιο έχουν εφαρμογή στην περίπτωση δημοσίου υπαλλήλου (βλ. απόφαση *Χατζή*, C-149/10, EU:C:2010:534, σκέψεις 27 έως 30).
- 30 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, όσον αφορά την ερμηνεία των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνον το γράμμα τους, αλλά και οι σκοποί που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελούν μέρος και το πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσονται (βλ. αποφάσεις *Adidas*, C-223/98, EU:C:1999:500, σκέψη 23, *SGAE*, C-306/05, EU:C:2006:764, σκέψη 34, και *Hořtická κ.λπ.*, C-561/13, EU:C:2014:2287, σκέψη 29).

- 31 Όσον αφορά το γράμμα της συμφωνίας-πλαisiού, κατά τη ρήτρα της 2, παράγραφος 1, παρέχεται «ατομικό δικαίωμα» γονικής αδειάς στους εργαζομένους, άνδρες και γυναίκες, λόγω γεννήσεως ή υιοθεσίας παιδιού, προκειμένου να έχουν τη δυνατότητα να ασχοληθούν με το παιδί αυτό επί τουλάχιστον τρεις μήνες.
- 32 Επιπλέον, βάσει της ρήτρας 2, παράγραφος 2, της συμφωνίας-πλαisiού, για την προαγωγή της ισότητας ευκαιριών και της ίσης μεταχειρίσεως μεταξύ ανδρών και γυναικών, το δικαίωμα αυτό γονικής αδειάς «θα πρέπει, καταρχήν, να είναι αμεταβίβαστο».
- 33 Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι καθένας από τους γονείς του παιδιού έχει δικαίωμα, ατομικός, γονικής αδειάς ελάχιστης διάρκειας τριών μηνών (βλ., σχετικώς, απόφαση Επιτροπή κατά Λουξεμβούργου, C-519/03, EU:C:2005:234, σκέψη 33).
- 34 Το δικαίωμα αυτό γονικής αδειάς καθενός από τους γονείς του παιδιού αποτελεί έναν από τους ελάχιστους κανόνες που θεσπίζονται με τη συμφωνία-πλαίσιο, κατά την έννοια της ρήτρας 1, παράγραφος 1, της συμφωνίας αυτής.
- 35 Ως εκ τούτου, η ρήτρα 2, παράγραφος 3, της συμφωνίας-πλαisiού ορίζει ότι οι προϋποθέσεις προσβάσεως και οι τρόποι εφαρμογής της γονικής αδειάς ορίζονται από τον νόμο και/ή τις συλλογικές συμβάσεις στα κράτη μέλη, τηρουμένων των ελαχίστων κανόνων της συμφωνίας αυτής. Στην ίδια διάταξη παρατίθενται οι προϋποθέσεις προσβάσεως στη γονική άδεια και οι τρόποι εφαρμογής της τους οποίους δύνανται, μεταξύ άλλων, να καθορίσουν τα κράτη μέλη και/ή οι κοινωνικοί εταίροι.
- 36 Όπως, όμως, επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 42 των προτάσεών της, οι προϋποθέσεις και οι τρόποι αυτοί ουδόλως προβλέπουν το ενδεχόμενο ο ένας εκ των γονέων να στερηθεί του δικαιώματός του γονικής αδειάς, μεταξύ άλλων, λόγω της επαγγελματικής καταστάσεως της συζύγου του.
- 37 Η ερμηνεία αυτή των ρητρών 1 και 2 της συμφωνίας-πλαisiού με βάση το γράμμα τους ενισχύεται από τους σκοπούς της εν λόγω συμφωνίας και το πλαίσιο στο οποίο αυτή εντάσσεται.
- 38 Συγκεκριμένα, η συμφωνία-πλαίσιο αποσκοπεί, κατά τη ρήτρα της 1, παράγραφος 1, στη διευκόλυνση του συνδυασμού των επαγγελματικών και οικογενειακών ευθυνών των εργαζόμενων γονέων, σκοπός που, όπως υπενθυμίζεται στο σημείο 4 των γενικών εκτιμήσεων της εν λόγω συμφωνίας, καθορίστηκε με το σημείο 16 του Κοινοτικού Χάρτη των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων (απόφαση Χατζή, C-149/10, EU:C:2010:534, σκέψη 36).
- 39 Το δικαίωμα γονικής αδειάς περιελήφθη για τον ίδιο ακριβώς σκοπό, στο άρθρο 33, παράγραφος 2, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μεταξύ των θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων του κεφαλαίου IV, το οποίο φέρει τον τίτλο «Αλληλεγγύη» (απόφαση Χατζή, C-149/10, EU:C:2010:534, σκέψη 37). Η διάταξη αυτή ορίζει ότι κάθε πρόσωπο, προκειμένου να μπορεί να συνδυάζει την οικογενειακή με την επαγγελματική ζωή του, έχει, μεταξύ άλλων, δικαίωμα γονικής αδειάς μετά τη γέννηση ή την υιοθεσία παιδιού.
- 40 Ομοίως, κατά τα σημεία 7 και 8 των γενικών εκτιμήσεων της συμφωνίας-πλαisiού, η οικογενειακή πολιτική πρέπει να αντιμετωπίζεται στο πλαίσιο της «προώθησης της συμμετοχής των γυναικών στην ενεργό ζωή», οι δε άνδρες θα πρέπει να ενθαρρυνθούν να αναλάβουν «ίσο μέρος των οικογενειακών ευθυνών», μεταξύ άλλων λαμβάνοντας γονική άδεια.

41 Συνεπώς, τόσο από το γράμμα της συμφωνίας-πλαίσου όσο και από τους σκοπούς και το πλαίσιο στο οποίο αυτή εντάσσεται συνάγεται ότι καθένας από τους γονείς έχει δικαίωμα γονικής αδειας, στοιχείο που συνεπάγεται ότι τα κράτη μέλη δεν δύνανται να θεσπίζουν ρύθμιση βάσει της οποίας ο πατέρας δημόσιος υπάλληλος στερείται του δικαιώματος τέτοιας αδειας σε περίπτωση κατά την οποία η σύζυγός του δεν εργάζεται ή δεν ασκεί κανένα επάγγελμα.

Επί της οδηγίας 2006/54

42 Καταρχάς, πρέπει να επισημανθεί, αφενός, ότι, όπως υπενθυμίζεται στην αιτιολογική σκέψη 2 της οδηγίας 2006/54, η αρχή της ίσης μεταχείρισεως ανδρών και γυναικών, την οποία θέτει σε εφαρμογή η οδηγία αυτή, έχει γενική ισχύ. Αφετέρου, η εν λόγω οδηγία, όπως προκύπτει ιδίως από το άρθρο της 14, παράγραφος 1, και από τη νομολογία του Δικαστηρίου, έχει εφαρμογή επί των εργασιακών σχέσεων τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα (βλ., σχετικώς, απόφαση *Naroli*, C-595/12, EU:C:2014:128, σκέψη 39).

43 Κατά την αιτιολογική σκέψη 11 της οδηγίας αυτής, προκειμένου να καταστήσουν δυνατό τόσο στους άνδρες όσο και στις γυναίκες να εναρμονίσουν καλύτερα την οικογενειακή με την επαγγελματική ζωή, τα κράτη μέλη θα πρέπει, μεταξύ άλλων, να θεσπίσουν τις «κατάλληλες ρυθμίσεις για τη γονική άδεια των οποίων μπορούν να επωφελούνται αμφότεροι οι γονείς».

44 Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο α', της εν λόγω οδηγίας, «άμεση διάκριση» αποτελεί η περίπτωση κατά την οποία ένα πρόσωπο υφίσταται, για λόγους φύλου, μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν που υφίσταται, υπέστη ή θα υφίστατο ένα άλλο πρόσωπο σε ανάλογη κατάσταση.

45 Η χορήγηση γονικής αδειας, η οποία επιτρέπει στους νέους γονείς να διακόψουν την επαγγελματική δραστηριότητά τους προκειμένου να αφοσιωθούν στις οικογενειακές ευθύνες τους, έχει συνέπειες όσον αφορά την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας των οικείων δημοσίων υπαλλήλων. Ως εκ τούτου, οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση γονικής αδειας εμπίπτουν στην κατηγορία των όρων απασχολήσεως και εργασίας, κατά την έννοια του άρθρου 14, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας 2006/54.

46 Εν προκειμένω, η γονική άδεια, όπως προβλέπεται στο άρθρο 53, παράγραφος 3, τρίτο εδάφιο, του Υπαλληλικού Κώδικα, αφορά τους δημοσίους υπαλλήλους ως γονείς.

47 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι η κατάσταση του άνδρα εργαζομένου που έχει την ιδιότητα του γονέα είναι παρεμφερής εκείνης της γυναίκας εργαζομένης που έχει την ίδια ιδιότητα όσον αφορά την ανατροφή των τέκνων (βλ. αποφάσεις Επιτροπή κατά Γαλλίας, 312/86, EU:C:1988:485, σκέψη 14, *Griesmar*, C-366/99, EU:C:2001:648, σκέψη 56, και Επιτροπή κατά Ελλάδας, C-559/07, EU:C:2009:198, σκέψη 69).

48 Μολονότι το άρθρο 53, παράγραφος 3, τρίτο εδάφιο, του Υπαλληλικού Κώδικα προβλέπει ότι ο πατέρας δημόσιος υπάλληλος δεν δικαιούται γονική άδεια για την ανατροφή τέκνου σε περίπτωση κατά την οποία η σύζυγός του δεν εργάζεται ή δεν ασκεί οποιοδήποτε επάγγελμα, εκτός αν, λόγω σοβαρής παθήσεως ή βλάβης, κριθεί ανίκανη να αντιμετωπίζει τις ανάγκες ανατροφής του παιδιού, εντούτοις, η διάταξη αυτή δεν προβλέπει, αντιστρόφως, ότι η μητέρα δημόσιος υπάλληλος στερείται του δικαιώματος αυτού λόγω της επαγγελματικής καταστάσεως του συζύγου της. Επιπλέον, η απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου δεν μνημονεύει καμία άλλη διάταξη του εθνικού δικαίου βάσει της οποίας να προβλέπεται τέτοια προϋπόθεση για τις μητέρες δημοσίων υπαλλήλων.

49 Ως εκ τούτου, κατά το εθνικό δίκαιο, οι μητέρες που έχουν την ιδιότητα του δημοσίου υπαλλήλου μπορούν πάντοτε να τυγχάνουν γονικής αδειας, ενώ οι πατέρες που έχουν την ίδια ιδιότητα μπορούν να τύχουν της αδειας αυτής μόνο σε περίπτωση κατά την οποία η μητέρα του παιδιού τους εργάζεται ή ασκεί επάγγελμα. Επομένως, απλώς και μόνον η ιδιότητα του γονέα δεν αρκεί για να μπορούν οι

άνδρες δημόσιοι υπάλληλοι να λάβουν την άδεια αυτή, ενώ αρκεί για τις γυναίκες που έχουν την ιδιότητα του δημοσίου υπαλλήλου (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση Roca Álvarez, C-104/09, EU:C:2010:561, σκέψη 23).

- 50 Επιπλέον, λαμβανομένου υπόψη του άρθρου 3 της οδηγίας 2006/54, διάταξη όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, αντί εμπράκτως να διασφαλίζει πλήρως την ισότητα ανδρών και γυναικών στην επαγγελματική ζωή, μάλλον διαιωνίζει την παραδοσιακή κατανομή των ρόλων μεταξύ ανδρών και γυναικών, καθόσον διατηρεί τη δευτερεύουσα θέση των ανδρών έναντι των γυναικών όσον αφορά την εκπλήρωση των καθηκόντων τους ως γονέων (βλ., σχετικώς, αποφάσεις Lommers, C-476/99, EU:C:2002:183, σκέψη 41, και Roca Álvarez, C-104/09, EU:C:2010:561, σκέψη 36).
- 51 Τέλος, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά το άρθρο 28, παράγραφος 2, της οδηγίας 2006/54, η οδηγία αυτή δεν θίγει τις διατάξεις των οδηγιών 96/34 και 92/85. Διάταξη, όμως, όπως αυτή του άρθρου 53, παράγραφος 3, τρίτο εδάφιο, του Υπαλληλικού Κώδικα δεν σχετίζεται με την προβλεπόμενη από την οδηγία 92/85 προστασία. Πράγματι, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 50 των προτάσεων της, η διάταξη αυτή στερώντας το δικαίωμα γονικής αδειάς από τον πατέρα του παιδιού λόγω της επαγγελματικής καταστάσεως της συζύγου του, ουδόλως δύναται να συνιστά μέτρο που έχει ως σκοπό τη βελτίωση της υγείας και της ασφάλειας κατά την εργασία των εγκύων, λεχώνων και γαλουχουσών εργαζομένων.
- 52 Υπό τις συνθήκες αυτές, διαπιστώνεται ότι η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης διάταξη εισάγει άμεση διάκριση λόγω φύλου, κατά την έννοια του άρθρου 14, παράγραφος 1, της οδηγίας 2006/54, σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας αυτής, σε βάρος των πατέρων δημοσίων υπαλλήλων, όσον αφορά τη χορήγηση γονικής αδειάς.
- 53 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι οι διατάξεις των οδηγιών 96/34 και 2006/54 έχουν την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτές εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει ότι δημόσιος υπάλληλος δεν έχει δικαίωμα γονικής αδειάς σε περίπτωση κατά την οποία η σύζυγός του δεν εργάζεται ή δεν ασκεί οποιοδήποτε επάγγελμα, εκτός αν, λόγω σοβαρής πάθησης ή βλάβης, κριθεί ανίκανη να αντιμετωπίσει τις ανάγκες ανατροφής του παιδιού.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 54 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφαινεται:

Οι διατάξεις των οδηγιών 96/34/EK του Συμβουλίου, της 3ης Ιουνίου 1996, σχετικά με τη συμφωνία-πλαίσιο για τη γονική άδεια, που συνήφθη από την UNICE, την CEEP και την CES, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/75/EK του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 1997, καθώς και 2006/54/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουλίου 2006, για την εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης, έχουν την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτές εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει ότι δημόσιος υπάλληλος δεν έχει δικαίωμα γονικής αδειάς σε περίπτωση κατά την οποία η σύζυγός του δεν εργάζεται ή δεν ασκεί οποιοδήποτε επάγγελμα, εκτός αν, λόγω σοβαρής πάθησης ή βλάβης, κριθεί ανίκανη να αντιμετωπίσει τις ανάγκες ανατροφής του παιδιού.

(υπογραφές)